

Сацук Л. А.

*головний судовий експерт сектора дактилоскопічних досліджень та обліку
відділу криміналістичних видів досліджень Волинського НДЕКЦ МВС
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6501-4509>*

ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНИХ ВИСНОВКІВ

Етичні та правові аспекти професійної діяльності прокурора є важливою складовою забезпечення законності та правопорядку. У сучасних умовах реформування правоохоронної системи України питання дотримання етичних норм та правових стандартів виникає на особливій актуальності. Це зумовлено зростанням ролі прокурора в процесі доказування, де значне місце використовують експертні висновки як джерело інформації для прийняття обґрунтованих рішень.

Важливість дослідження зумовлена необхідністю аналізу професійної відповідальності прокурора під час роботи з експертними матеріалами. Відповідальне ставлення до оцінки та використання висновків експертів сприяє підвищенню ефективності слідчих дій і формує суспільний довіру до правоохоронної системи. Крім того, актуальним залишається питання запобігання порушенню етичних норм, які можуть негативно вплинути на результат кримінального провадження.

Мета дослідження — виявити та проаналізувати етичні й правові аспекти професійної діяльності прокурора в контексті роботи з експертними висновками, розробити основні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати нормативно-правові засади діяльності прокурора у використанні експертних висновків;
- дослідити етичні принципи, якими керує прокурор під час оцінки та застосування результатів експертних досліджень;
- виділити типові проблеми, пов'язані з використанням експертних висновків, і запропонувати практичні рекомендації щодо їх усунення.

Методологічні основи дослідження базуються на загальнонаукових та спеціально-юридичних методах аналізу. Використано діалектичний метод для визначення взаємозв'язку між правовими та етичними аспектами діяльності прокурора. Порівняльно-правовий метод застосовано для вивчення національного і зарубіжного досвіду з використанням експертних висновків. Логіко-правовий метод дозволив узагальнити та систематизувати отримані результати дослідження.

Експертні висновки займають важливе місце в діяльності прокурора, оскільки вони є джерелом спеціальних знань, істотних для встановлення фактів і особливостей у кримінальних провадженнях. Висновки експертів допомагають уточнити деталі злочину, підтвердити або спростити версії сторінки, а також обґрунтувати рішення прокурора в ході досудового розслідування та в судовому процесі. Від точності і достовірності експертних досліджень значною мірою залежить правомірність прийнятих процесуальних рішень [18, с. 104–105].

Правові основи використання експертних висновків у прокурорській практиці регулюють низькі законодавчі акти. Основними з них є Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про прокуратуру» [14] та Закон України «Про судову експертизу». Відповідно до чинного законодавства, прокурор має право ініціювати експертизу, брати участь у її проведенні, надавати додаткові питання експертам, а також оцінювати отримані результати з точки зору їх допустимості та достовірності [9]. Особлива увага приділяється відповідності експертних досліджень вимогам методик, що застосовуються в експертній практиці.

Важливим аспектом діяльності прокурора є взаємодія з експертами під час досудового розслідування. Така співпраця вимагає від прокурора не тільки знання нормативно-правової бази, а й розуміння особливостей експертних методів. Ефективна комунікація з експертами дозволяє уточнити завдання дослідження, контролювати його перебіг і оперативно реагувати на виявлені недоліки або додаткові потреби у вивчених доказах. Прокурор повинен діяти з урахуванням принципів професійної етики, поважаючи незалежність експертів і забезпечуючи об'єктивність досліджень [8, с. 23–29].

Діяльність прокурора в процесі роботи з експертними висновками вимагає недотримання правових норм, а й безумовного виконання етичних стандартів, які є основою для забезпечення об'єктивності та непередбачуваності слідчих і судових дій. Професійна етика прокурора розгляду, спрямовану на захист прав і свобод людини, а також до законності в процесі збору й оцінки поведінки доказів [19, с. 3–8].

Принципи неупередженості та об'єктивності є наріжним каменем діяльності прокурора. Під час роботи з експертними висновками прокурор повинен уникати суб'єктивних оцінок та будь-яких упереджень [1]. Оцінка висновків має базуватися на їх науковій обґрунтованості, методичній коректності та відповідності законодавчим вимогам. Неперевершеність гарантує, що рішення будуть прийняті на підставі фактів, а не особистих переконань або впливу інших осіб [15].

Не менше є принцип пошани до професійної незалежності експертів. Прокурор зобов'язаний потерпілим, що експерт діє як незалежний фахівець, діяльність якого базується на наукових знаннях і

відповідних методах дослідження. Недопустимим є будь-який тиск на експерта з надання бажаного результату. Залучення експертів до процесу слід проводити з повним усвідомленням важливості їх роботи та оцінки професійної компетентності [17, с. 58–64].

Особливу увагу слід приділити запобіганню конфлікту інтересів і недобросовісній поведінці. Прокурор повинен виявляти ситуації, які можуть поставити під сумнів його неперевершеність або спричинити виникнення погляду щодо об'єктивності результатів експертів. Це стосується як особистих зв'язків з експертами, так і будь-якої форми тиску на їхні висновки [12]. Професійна доброчесність також вимагає від прокурора перевірити достовірність отриманих результатів та уникати використання сумнівних або фальсифікованих висновків.

Використання експертних висновків у прокурорській діяльності обґрунтовується на чітко визначених правових засадах, які забезпечують законність та обґрунтованість процесуальних рішень. Прокурор зобов'язаний дотримуватися вимог законодавства щодо оцінки належності, допустимості та достовірності отриманих висновків, оскільки саме ці критерії є ключовими для їх подальшого використання в судовому процесі [10].

Оцінка належності, допустимості та надійності експертних висновків є першочерговим завданням прокурора [6]. Належність забезпечує відповідність висновку предмету дослідження та його зв'язок із конкретними специфіками справи. Допустимість означає отримання висновку з дотриманням процесуальних норм, а також використання законних методів і сертифікованих методик дослідження. Надійність вимагає обґрунтованості висновків на основі наукових підходів та верифікованих результатів, що дає можливість їх використання як доказів у судовому процесі [16, с. 405–420].

Особливості використання експертних висновків як доказів у судовому процесі вимагають від прокурора судового підходу до подання матеріалів до суду. Прокурор повинен бути готовим обґрунтувати висновки експерта, пояснити їхню значущість для справи та довести відповідність вимогам доказового права. Важливо також забезпечити можливість допиту експерта в суді, що дозволяє зробити висновки та надати додаткові роз'яснення щодо методики перевірки проведених досліджень.

Окремої уваги заслуговує питання відповідальності прокурора за використання недостовірних або сфальсифікованих висновків [4, с. 121–128]. Прокурор несе персональну відповідальність за перевірку якості та достовірності отриманих експертних висновків. Використання фальсифікованих матеріалів може призвести не лише до скасування судових рішень, а й до кримінальної або дисциплінарної відповідальності [2, с.20]. Тому прокурор має діяти в межах закону, перевіряти

джерела інформації, а у разі виявлення сумнівів ініціювати повторні або додаткові експертизи.

Таким чином, правові аспекти використання експертних висновків є основою для забезпечення об'єктивності та законності під час кримінального провадження. Від професійної відповідальності прокурора залежить лише результат справи, а й суспільна довіра до правоохоронної системи в цілому.

У процесі роботи з експертними висновками прокурори часто стикаються з низькою проблемою, яку можна

Практичні рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії прокурорів з експертами зосереджені на кількох ключових аспектах [20, с. 146]. По-перше, важливо впроваджувати регулярне навчання прокурорів щодо сучасних методів експертних досліджень та основ оцінки їх якості. По-друге, необхідно покращити комунікацію між прокурорами та експертами на етапі підготовки до експертів, що дозволяє уникнути нечітких формулювань та забезпечити повне дослідження. По-третє, використовує створення електронних реєстрів експертиз і єдиної бази даних для обміну інформацією між правоохоронними органами та експертними установами.

Перспективи вдосконалення законодавства та професійної етики спрямовані на подальше зміцнення правових гарантій надійності експертних висновків та забезпечення прозорості процесу їх використання [11, с. 33–37]. Доцільно посилити контроль за кваліфікацією експертів та відповідність за недобросовісне виконання ними своїх обов'язків. Паралельно необхідно розробити додаткові етичні норми для прокурорів, які регулюють поведінку під час роботи з експертами, особливо в ситуаціях можливого конфлікту інтересів [5].

Таким чином, вирішення існуючих проблем потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавчої бази, підвищення рівня професійної підготовки прокурорів та впровадження чітких етичних стандартів [3]. Це сприятиме підвищенню довіри до результатів експертних досліджень і забезпечує ефективність діяльності прокурорів у сфері кримінального судочинства.

Розгляд етичних і правових аспектів діяльності прокурора в контексті використання експертних висновків засвідчив важливість дотримання високих стандартів професіоналізму та правової культури [13, с. 20–24]. Використання експертних висновків як доказів вимагає від прокурора не лише правових знань, а й чіткого розуміння етичних принципів, які регулюють його діяльність.

Утримання принципів об'єктивності, непередбачуваності та поваги до професійної незалежності експертів є основою для забезпечення законності та справедливості у кримінальному провадженні. Особливе значення має запобігання конфлікту інтересів і недобросо-

вісній поведінці, що сприяє збереженню довіри суспільства до правоохоронних органів.

Правові аспекти роботи з експертними висновками вимагають остаточної оцінки їх належності, допустимості та надійності. Прокурор повинен нести відповідальність за використання недостовірних або сфальсифікованих висновків, що підвищує увагу до перевірки їх автентичності та обґрунтованості.

З огляду на виявлені проблеми, дослідження показує на користь вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення кваліфікації прокурорів у сфері експертної діяльності та впровадження додаткових етичних стандартів. Запропоновані практичні рекомендації щодо оптимізації взаємодії між прокурорами та експертами сприяють підвищенню ефективності кримінального провадження та зміцненню правопорядку.

Таким чином, комплексний підхід до вирішення існуючих проблем допоможе підвищити якість використання експертних висновків у прокурорській практиці та забезпечити достовірність і обґрунтованість судових рішень.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ. Харків: НУВС, 2001. 220 с.
2. Билиця І. О. Професійна етика прокурора як різновид юридичної етики. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. № 23. С. 20.
3. Билиця І. О. Роль професійної етики в діяльності прокурорів. 2016. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/21916/> (дата звернення: 05.01.2025).
4. Гончаренко В. Д. Моральність як основоположна умова справедливого правосуддя. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 121–128.
5. Гофман Ю. Б. Етичні основи правоохоронної діяльності : навчально-методичні рекомендації для студ. юридичного факультету. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. 36 с.
6. Гребеньков Г. В., Фіолевський Д. П. Юридична етика : навч. пос. Київ : Алерта, 2007. 211 с.
7. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів : Кодекс Всеукраїнської конференції прокурорів від 27 квіт. 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text> (дата звернення: 05.01.2025).
8. Кравчук В. М. Правила професійної етики у діяльності прокурорів. Публічне право. 2018. № 4. С. 23–29. URL: <https://www.publichnepravo.com.ua/files/32/3.pdf> (дата звернення: 05.01.2025).
9. Лапкін А., Сальніков М. Актуальні питання вимог до етичної поведінки працівників прокуратури. Наука онлайн : міжнародний електронний

- науковий журнал. 2019. № 5. С. 1–16. URL: <https://nauka-online.com/ua/publications/yurisprudentsiya/2019/5/aktualni-pitannyavimog-do-etichnoyipovedinki-pratsivnikiv-prokuraturi/> (дата звернення: 05.01.2025).
10. Лозовой В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста. Харків : Право, 2004. 176 с.
  11. Луцький Р. П. Співвідношення моралі та позитивного права з точки зору західноєвропейських вчених-теоретиків. Науково-інформаційний вісник. Сер. «Право». 2012. № 5. С. 33–37.
  12. Мельник О. В. Моральні засади провадження у досудових стадіях кримінального процесу України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Київ. Нац. ун-т внутр. справ, 2006. 16 с.
  13. Петров С. Вимоги до етичної поведінки працівників прокуратури: Європейський досвід для України. Національний юридичний журнал: теорія та практика. 2015. № 4. С. 20–24. URL: http://jurnaluljuristic.in.ua/archive/2015/4/part_1/4.pdf (дата звернення: 05.01.2025).
  14. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/conv#Text> (дата звернення: 05.01.2025).
  15. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 108 с.
  16. Сердюк І. В. Право та мораль як основні способи правового впливу на поведінку суб'єктів. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова. Миколаїв : Іліон, 2016. С. 405–420. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6679/Sidorenko_%20Pravo.pdf?sequence=1 (дата звернення: 05.01.2025).
  17. Сливка С. С. Духовні засади моральної культури юриста. Право України. 1999. № 2. С. 58–64.
  18. Сливка С. С. Мораль і право в умовах формування правової держави. Вісник Львівського університету. Сер. юрид. Львів, 1993. Вип. 30. С. 104–105.
  19. Темченко В. І. Мораль у професійній діяльності ОВС. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2006. № 3(29). С. 3–8.
  20. Трофименко В. М. Співвідношення кримінальної процесуальної форми й норм моралі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. «Право». 2015. Вип. 35, ч. II, т. 3. С. 146.